

Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Ustanovení § 45a zákona o rodině umožňuje orgánům sociálně-právní ochrany navrhnout soudu svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu (v návrhu musí být jednoznačně uvedeno, že se jedná o pěstounskou péči na přechodnou dobu a stejně tak musí tento výrok obsahovat usnesení/rozhodnutí soudu), a to osobám, které jsou zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Zároveň má soud povinnost nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů i krátkodobě a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí.

Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla být využívána v případech, kdy:

- rodiče po určitou dobu nemohou pečovat o dítě, ale je zde perspektiva návratu do původní rodiny,
- pro dítě se hledá dlouhodobější řešení jeho situace – dlouhodobá pěstounská péče nebo osvojení.

Tato forma péče by měla být využívána pro všechny děti, které musí dočasně žít mimo vlastní rodinu. Před umístěním dítěte je nutná důkladná příprava dítěte na příchod do pěstounské péče na přechodnou dobu, a to způsobem vhodným s ohledem na věk dítěte. Tzn. vysvětlení situace, vysvětlení, kdo jsou pěstouni, zachování kontaktu s biologickou rodinou, společně s dítětem plánování dalších kroků, kvalifikovaně získaný názor dítěte atd.

Výjimkou jsou případy, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu předběžným opatřením soudu ihned po narození do doby, než uplyne lhůta 6 týdnů pro udělení souhlasu rodiče k osvojení bez vztahu k určitým osvojitelům, nebo do doby pravomocného rozhodnutí soudu o splnění podmínek nezájmu rodičů o dítě.

Příprava žadatelů (nebo stávajících pěstounů) na pěstounskou péči na přechodnou dobu by měla zahrnovat témata jako příprava na klasickou pěstounskou péči. Důraz by měl být kladen zejména na pochopení témat:

- smysl pěstounské péče na přechodnou dobu (co všechno znamená pro dítě a biologické rodiče; je to nástroj pomoci a podpory pro rodiny – umožňuje původní rodině soustředit se na problémy; je to také možnost pro řešení krizových situací, kdy dítě nemůže žít se svými rodiči),
- kontakt a komunikace s biologickou rodinou dítěte.

Psychologický rámec:

- důraz na práci s dítětem (jak reagovat, vysvětlování situace, vytváření kladně prožívané identity přijatého dítěte),
- prohloubení znalostí o dětech se specifickými potřebami,
- zpracování vlastních prožitků pěstounů (adaptace na příchody a odchody dětí, připravenost, reakce vlastní rodiny),
- vztahy v pěstounské rodině při pěstounské péči na přechodnou dobu:
 - zátěžové situace a strategie jejich řešení,
 - schopnost přijímat podporu,
 - informace o síti odborných (podpůrných) služeb v kraji.

Přípravy žadatelů (případně stávajících pěstounů) o pěstounskou péči na přechodnou dobu by měly probíhat v malé skupině (max. 10 osob) **v doporučeném rozsahu 70 hodin**. Základem může být společná příprava žadatelů o pěstounskou péči a žadatelů, kteří se chtějí stát pěstouny na přechodnou dobu. V rozšířené části by se přípravy pěstounů na přechodnou dobu měly dále zaměřit na sebezkušenost žadatelů, prověření interakce v zátěžových situacích a schopnost spolupráce. Více než v ostatních přípravách bude nutné zde zapojit všechny členy rodiny, včetně dětí již v rodině žijících.

Témata společné části příprav:

(tématům se věnovat ve všech rovinách: sociální, psychologické, zdravotnické)

- charakteristika dětí v náhradní rodinné péči,
- specifika péče o děti v náhradní rodinné péči,
- péče o děti se speciálními potřebami (chronické či závažné onemocnění, poruchy chování),
- zátěž v biologické rodině (závislost, onemocnění, sociální vyloučení),
- sociálně-právní témata náhradní rodinné péče,
- zprostředkování NRP, soudní jednání,
- psychologie dětí v náhradní rodinné péči (vývojová psychologie, identita dítěte),
- prožívání dětí (deprivace a její důsledky),
- role náhradního rodiče v životě dítěte,
- biologická rodina dítěte v náhradní rodinné péči (význam udržení kontaktu a pozitivního obrazu),
- řešení krizových situací,
- vlastní děti a rodina žadatelů,
- práce s historií dítěte,
- péče o etnicky odlišné děti,
- péče o sourozenecké skupiny,
- péče o dospívající děti,
- ochota spolupracovat a vyhledat odbornou pomoc,
- je možné využít i spolupráci s kojeneckým ústavem či jiným zařízením v kraji (návštěva žadatelů).

Charakteristické kroky pro pěstounskou péči na přechodnou dobu:

- děti, které náhle nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé (permanentní) pěstounské péči,
- přechodná pěstounská péče je stanovena plánem péče o dítě po pečlivém vyhodnocení jeho situace,
- tyto rodiny se pro takovou pěstounskou péči rozhodly, jsou na ni připraveny a jsou provázeny odborným pracovníkem,
- rodina průběžně spolupracuje s OSPOD,
- je provázena, pravidelně supervidována a školená,
- situace dětí se řeší a v okamžiku, kdy se jejich situace vyjasní, náhradní rodina jim ve spolupráci s OSPOD a odborníkem pomůže vrátit se domů nebo přejít do trvalé (adoptivní či pěstounské) rodiny.

Charakteristika přechodných pěstounských rodin:

- zralí lidé s dobrými předpoklady a schopnostmi pro péči o děti, výchovu a rodičovství,
- mají dostatečné materiální a sociální zázemí, aby se mohli o děti bezpečně starat u sebe doma,
- jsou dobře informováni a vzděláni pro poskytování pěstounské péče na přechodnou dobu,
- vědomě se rozhodli poskytovat právě přechodnou pěstounskou péči, tedy pěstounskou péči na kratší dobu,
- rozumějí tomu, proč je pro děti pěstounská péče na přechodnou dobu potřebná a umějí ji správně poskytovat,
- chápou důležitost udržování kontaktu mezi dětmi a jejich biologickou rodinou, podporují pozitivní vztahy a setkávání,
- jsou prověřeni jako bezpeční náhradní rodiče a přiměřeně vzděláni v oblasti péče o děti v obtížné rodinné situaci, jsou otevřeni ke spolupráci s odborníky,
- měli by mít k dispozici odborného pracovníka, který jim pomáhá zvládat obtížné situace a pomáhá podle potřeby i dítěti (ideální stav),
- pěstouni pozitivně a aktivně ve spolupráci s OSPOD a odborným pracovníkem pomáhají dítěti s návratem do původní rodiny nebo náhradní rodiny, pokud se tak stane,
- kvalitní přechodná pěstounská rodina může postupně na základě vyhodnocení situace v rodině přijmout další dítě na přechodnou dobu, nejedná se však o velké pěstounské rodiny.

Charakteristika dětí pro umístění do přechodných pěstounských rodin:

- rodiče po určitou dobu nemohou pečovat o dítě, ale je zde perspektiva návratu do původní rodiny (např. nemoc, výkon trestu, léčení závislosti apod.),
- pro dítě se hledá dlouhodobější řešení jeho situace – dlouhodobá pěstounská péče nebo osvojení (např. než-li je dítě tzv. právně volné).

Přechodná pěstounská péče je poskytována individuálně podle potřeb dítěte.

Mgr. Klára Vítková Rulíková v. r.
ředitelka odboru rodiny a dávkových systémů